

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 15 juni 2023*

”Begäran om förhandsavgörande – Oskäliga villkor i konsumentavtal – Direktiv 93/13/EEG – Artiklarna 6.1 och 7.1 – Hypotekslån indexerat mot en utländsk valuta – Omräkningsvillkor – Fastställande av växelkursen för den utländska valutan och den inhemska valutan – Verkan av att ett avtalsvillkor anses oskäligt – Verkan av att ett avtal ogiltigförklaras i sin helhet – Möjlighet att kräva betalning som går utöver återbetalning av de belopp som överenskommits i avtalet jämte dröjsmålsränta – Skada för konsumenten – De månatliga belopp som betalats till banken är inte disponibla – Skada för banken – Det kapitalbelopp som betalats till konsumenten är inte disponibelt – Den avskräckande verkan av förbudet mot oskäliga avtalsvillkor – Effektivt konsumentskydd – Domstolstolkning av en nationell bestämmelse”

I mål C-520/21,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Distriktsdomstolen för centrala Warszawa, Polen) genom beslut av den 12 augusti 2021, som inkom till domstolen den 24 augusti 2021, i målet

Arkadiusz Szcześniak

mot

Bank M. SA,

ytterligare deltagare i rättegången:

Rzecznik Praw Obywatelskich,

Rzecznik Finansowy,

Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie,

Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden C. Lycourgos samt domarna L.S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin (referent) och O. Spineanu-Matei,

* Rättegångsspråk: polska.

generaladvokat: A. Collins,

justitiesekreterare: handläggaren M. Siekierzyńska,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 12 oktober 2022,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Arkadiusz Szcześniak, genom R. Górski och P. Płaska, radcowie prawni,
- Bank M. SA, genom A. Cudna-Wagner och G. Marzec, radcowie prawni, samt B. Miąskiewicz och M. Minkiewicz, adwokaci,
- Rzecznik Praw Obywatelskich, genom M. Taborowski, i egenskap av Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich, B. Wojciechowska, radca prawny, och G. Heleniak, adwokat,
- Rzecznik Finansowy, genom B. Pretkiel, i egenskap av Rzecznik Finansowy, biträdd av P. Tronowska och M. Obroślak, radcowie prawni,
- Prokurator Prokuratury Rejonowej Warszawa – Śródmieście w Warszawie, genom M. Dejak, prokurator delegowany do Prokuratury Regionalnej w Warszawie, och M. Dubowski, Prokurator Okręgowy w Warszawie,
- Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, genom J. Jastrzębski, ordförande för finansinspektionen, K. Liberadzki och A. Tupaj-Cholewa, radca prawny,
- Polens regering, genom B. Majczyna och S. Żyrek, båda i egenskap av ombud,
- Portugals regering, genom P. Barros da Costa, C. Chambel Alves, A. Cunha och S. Fernandes, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom N. Ruiz García och A. Szmytkowska, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 16 februari 2023 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169) samt av effektivitetsprincipen, rättssäkerhetsprincipen och proportionalitetsprincipen.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Arkadiusz Szcześniak (nedan kallad A.S.) och Bank M. SA. Målet rör en talan om ett betalningskrav till följd av användning av medel som hänför sig till ett avtal om hypotekslån som ska ogiltigförklaras på grund av att avtalet inte kan bestå efter det att oskäligen villkor har undanröjts.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I trettonde och tjugofjärde skälen i direktiv 93/13 anges följande:

”Konsumenterna kan skyddas bättre genom att enhetliga regler antas i fråga om oskäligen villkor. ...
...

Medlemsstaternas domstolar eller förvaltningsmyndigheter måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäligen villkor i konsumentavtal.”

- 4 Artikel 6.1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

- 5 I artikel 7.1 i direktivet föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

Polsk rätt

- 6 Artikel 5 i ustawa – Kodeks cywilny (civillagen) av den 23 april 1964 (Dz. U. av år 1964, nr 16), i den lydelse som är tillämplig i det nationella målet (nedan kallad civillagen), har följande lydelse:

”En rättighet får inte utövas i strid med det samhällsekonomiska syftet eller god sed. En sådan handling eller underlåtenhet från rättsinnehavarens sida anses inte utgöra utövande av denna rättighet och åtnjuter inte skydd.”

- 7 I artikel 222.1 i samma lag föreskrivs följande:

”En ägare kan kräva att en person som faktiskt innehar en sak som tillhör ägaren ska återlämna den till honom eller henne, såvida inte den personen har en rätt som kan göras gällande mot ägaren att inneha saken.”

- 8 I artikel 358¹.1–358¹.4 i samma lag anges följande:

”1. Om inte annat särskilt föreskrivs, sker fullgörandet av en förpliktelse som redan från början avser en summa pengar genom betalning av det nominella värdet, om inte annat särskilt föreskrivs.

2. Parterna kan i avtalet föreskriva att penning prestationen ska fastställas i förhållande till ett annat enhetsvärde än ett monetärt värde.

3. Om det sker en väsentlig förändring av köpkraften för valutan efter det att förpliktelsen uppkom, kan domstolen, efter att ha beaktat parternas intressen och i enlighet med god sed, ändra beloppet eller sättet för fullgörande av kontant prestationen, även om denna har fastställts i ett domstolsavgörande eller i avtalet.
4. Näringsidkaren får inte kräva någon ändring av beloppet eller formerna för utförandet kontant prestationen, om prestationen har samband med näringsverksamheten.”
- 9 I artikel 361.1 och 361.2 i nämnda lag föreskrivs följande:
- ”1. Den som är skyldig att ersätta en skada är endast ansvarig för de normala följderna av den handling eller den underlåtenhet som har orsakat skadan.
- 2 Om inte annat föreskrivs i lag eller avtal ska skadeståndet, inom de gränser som anges ovan, täcka de förluster som den skadelidande parten har lidit och den vinst som denne skulle ha erhållit om skadan inte hade inträffat.”
- 10 Artikel 385¹.1 och 385¹.2 i civillagen har följande lydelse:
- ”1. Villkor i ett konsumentavtal som inte har varit föremål för individuell förhandling är inte bindande för konsumenten om dennes rättigheter och skyldigheter enligt nämnda avtalsvillkor är utformade på ett sätt som strider mot god sed och allvarligt åsidosätter konsumentens intressen (oskäligen avtalsvillkor). Detta gäller inte villkor som fastställer parternas huvudsakliga prestationer, såsom pris eller vederlag, om de är tydligt formulerade.
2. Om ett avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten enligt paragraf 1 ska avtalet förbli bindande i övrigt för parterna.”
- 11 I artikel 405 i civillagen föreskrivs följande:
- ”Den som utan rättslig grund erhåller en ekonomisk fördel på en annan persons bekostnad är skyldig att återgälda fördelen i natura och, om detta inte är möjligt, ersätta dess värde.”
- 12 I 410.1 och 410.2 i samma lag föreskrivs följande:
- ”1. Bestämmelserna i föregående artiklar är bland annat tillämpliga på felaktigt utbetalda belopp.
2. Belopp har utbetalats felaktigt när den som har erlagt betalningen över huvud taget inte hade någon skyldighet härtill eller gentemot den person till vilken betalningen erlagts, när grunden för betalningen inte längre föreligger, när det eftersträvade syftet med betalningen inte har uppnåtts eller när den rättsakt som fastställde betalningskravet var ogiltig och inte blev giltig efter erlagd betalning.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 13 Den 25 juli 2008 ingick A.S. och hans hustru E.S. ett avtal om hypotekslån med Bank M. med en löptid på 336 månader. Avtalet avsåg ett belopp på 329 707,24 polska zloty (PLN) (cirka 73 000 euro) jämte ränta med rörlig räntesats (nedan kallat avtalet om hypotekslån). Villkoren i detta avtal förhandlades inte fram individuellt. Lånet var indexerat mot schweiziska franc (CHF), varvid det i avtalet föreskrevs att de månatliga avbetalningarna skulle göras i polska zloty efter omräkning

med tillämpning av säljkursen för schweiziska franc i enlighet med den tabell över utländska valutakurser som Bank M. tillämpade den dag som respektive månatlig betalning gjordes. Efter det att ett tillägg till nämnda avtal hade ingåtts den 6 september 2011 fick A.S. och E.S. möjlighet att göra de månatliga betalningarna på lånet direkt i schweiziska franc.

- 14 Den 31 maj 2021 väckte A.S. talan mot Bank M. och yrkade att banken skulle betala 3 660,76 PLN (cirka 800 euro) jämte dröjsmålsränta enligt lag från och med den 8 juni 2021 fram till betalningsdagen. Till stöd för sin talan gjorde A.S. gällande att avtalet om hypotekslån innehåller oskäligen villkor som gör att avtalet är ogiltigt, vilket innebär att Bank M. utan rättslig grund hade erhållit de månatliga betalningarna på lånet.
- 15 Enligt A.S. har Bank M., genom att från och med den 1 oktober 2011 till den 31 december 2020 använt ett belopp på 7 769,06 PLN (cirka 1 700 euro), vilket motsvarar de månatliga betalningar som gjorts under perioden juni 2011 – september 2011, gjort en vinst på 7 321,51 PLN (cirka 1 600 euro). A.S. krävde följaktligen att Bank M. skulle betala hälften av detta belopp, det vill säga 3 660,76 PLN (cirka 800 EUR), medan den andra hälften tillkom hans hustru E.S., som inte är part i det nationella målet.
- 16 I sin svarsskrivelse, som inkom den 1 juli 2021, yrkade Bank M. att A.S. talan skulle ogillas och gjorde gällande att avtalet om hypotekslån inte skulle ogiltigförklaras, eftersom det inte innehöll några oskäligen villkor, och att det under alla omständigheter endast var Bank M. och inte A.S. som skulle kunna kräva betalning av en fordran på grundval av användning av medel utan rättslig grund.
- 17 Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieścia w Warszawie (Distriktsdomstolen i centrala Warszawa, Polen), som är den hänskjutande domstolen, har påpekat att A.S. har ifrågasatt villkoren i artikel 2.2 och artikel 7.1 i avtalet om hypotekslån, enligt vilka omräkning från schweiziska franc till polska zloty och från polska zloty till schweiziska franc, avseende lånets kapitalbelopp och månatliga betalningar, sker med användning av den växelkurs som fastställts av Bank M. (så kallad omräkningsklausul).
- 18 Den hänskjutande domstolen har förklarat att polska domstolar enhetligt betraktar sådana omräkningsklausuler som de aktuella som otillåtna avtalsvillkor och att de upptagits i förteckningen över otillåtna villkor hos Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (myndigheten för konkurrens- och konsumentskydd, Polen).
- 19 Vidare har den hänskjutande domstolen påpekat att nationell rättspraxis ännu inte är enhetlig i frågan om verkningarna av att sådana oskäligen omräkningsvillkor förekommer i ett avtal om hypotekslån. Alltsedan domen Dziubak (C-260/18, EU:C:2019:819), som meddelades den 3 oktober 2019, har emellertid uppfattningen i nationell rättspraxis klart vunnit företräde att denna typ villkor i ett låneavtal gör avtalet ogiltigt.
- 20 När det gäller följderna av att ett avtal ogiltigförklaras enligt nationell rätt, har den hänskjutande domstolen preciserat att ett avtal som förklarats ogiltigt ska anses aldrig ha ingåtts (ogiltighet *ex tunc*). Så snart parterna har utfört vissa prestationer på grundval av detta avtal kan de kräva återbetalning av dessa, eftersom det rör sig om felaktiga prestationer.
- 21 Den hänskjutande domstolen har närmare bestämt förklarat att banken kan kräva att låntagaren ska återbetala ett belopp som motsvarar kapitalbeloppet för det beviljade lånet och att låntagaren kan kräva att banken ska återbetala ett belopp motsvarande de månatliga betalningarna på lånet

- och de avgifter som uppburits av banken. Den hänskjutande domstolen har preciserat att vardera parten även kan kräva betalning av dröjsmålsränta till lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan.
- 22 Den hänskjutande domstolen har emellertid understrukt att nationell rättspraxis inte är enhetlig vad gäller frågan huruvida parterna i ett ogiltigt låneavtal, utöver de belopp som anges i punkt 21 ovan, kan kräva betalning av andra belopp på grund av användningen av medlen under en viss period utan rättslig grund. De rättsliga grunder som parterna oftast åberopar till stöd för sådana yrkanden är obehörig vinst och återbetalning av en felaktig prestation.
 - 23 Enligt den hänskjutande domstolen har EU-domstolen, mot bakgrund av direktiv 93/13, ännu inte uttalat sig om möjligheten för parterna i ett ogiltigt låneavtal att begära ersättning för belopp som överstiger de belopp som respektive part har betalat i enlighet med avtalet.
 - 24 Den hänskjutande domstolen anser att inget krav från banken, utöver återbetalning av det kapital som betalats ut till konsumenten (och, i förekommande fall, dröjsmålsränta enligt lag från dagen för betalningsanmodan), kan godtas utan att de mål som eftersträvas genom direktiv 93/13 äventyras. Eftersom låneavtalet är ogiltigt till följd av bankens agerande, då den använt oskäliga villkor, ska banken enligt den hänskjutande domstolen hindras från att dra fördel av sitt agerande, vilket strider inte bara mot direktiv 93/13 utan även mot kraven på god tro och god sed. Att ge en fördel till näringsidkare som använder oskäliga villkor skulle även strida mot behovet av att bevara den avskräckande verkan av förbudet mot sådana villkor i direktiv 93/13.
 - 25 Enligt den hänskjutande domstolen skulle en sådan lösning således leda till att en konsument, som har fått kännedom om förekomsten av ett oskäligt villkor, föredrar att fortsätta fullgörandet av avtalet i stället för att göra gällande sina rättigheter, eftersom en ogiltigförklaring av avtalet skulle kunna få negativa ekonomiska konsekvenser för konsumenten, såsom betalning av en ersättning för användning av kapitalet.
 - 26 Vad däremot gäller konsumenten har den hänskjutande domstolen påpekat att möjligheten för konsumenten att kräva betalning av belopp som överstiger de månatliga inbetalningar som gjorts till banken och eventuellt dröjsmålsränta enligt lag från och med anmodan, avgifter, provisioner och försäkringspremier, inte förefaller strida mot effektivitetsprincipen.
 - 27 Enligt den hänskjutande domstolen skulle det emellertid innebära att näringsidkarna ålades en oproportionerlig sanktion om konsumenterna tilläts att kräva att de skulle betala sådana belopp för att utan rättslig grund ha använt de månatliga avbetalningarna.
 - 28 Den hänskjutande domstolen anser vidare att de möjliga rättsliga grunderna för sådana anspråk från konsumenterna är mycket likartade till sin natur, varför det inte skulle vara motiverat att skapa en möjlighet att framställa så många anspråk samtidigt utan att åsidosätta proportionalitetsprincipen. Enligt den hänskjutande domstolen skulle en sådan möjlighet även strida mot rättssäkerhetsprincipen, vilken ska förstås så, att om ett låneavtal förklaras ogiltigt i sin helhet är båda parter skyldiga att återbetala samtliga kontantprestationer som tillhandahållits i enlighet med detta avtal, men inte andra anspråk.

29 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieście w Warszawie (Distriktsdomstolen i centrala Warszawa, Polen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”Ska artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13 samt principerna om effektivitet, rättssäkerhet och proportionalitet tolkas så, att de utgör hinder för en domstolstolkning av en nationell bestämmelse enligt vilken parterna, när ett kreditavtal som ingåtts mellan en bank och en konsument har förklarats vara ogiltigt från början på grund av att det innehåller oskäliga avtalsvillkor, utöver återbetalning av belopp som utbetalats i enlighet med avtalet (vad gäller banken – kreditkapitalet, och vad gäller konsumenten – amorteringar, avgifter, provisioner och försäkringspremier) jämte lagstadgad dröjsmålsränta från den dag då krav på återbetalning framställdes, även får kräva annan ersättning, inbegripet fordringar (bland annat ersättning, skadestånd, återbetalning av kostnader eller värdeökning på utbetalade belopp) på grund av följande omständigheter:

1. Den som utför penning prestationen har tillfälligt berövats möjligheten att investera och dra fördel av dessa pengar.
2. Den som utför penning prestationen har ådragit sig kostnader för att tillhandahålla kreditavtalet och överföra pengarna till motparten.
3. Mottagaren av penning prestationen har dragit fördel av att tillfälligt kunna nyttja en annan persons pengar, inbegripet att kunna investera dem och därmed dra fördel av dem.
4. Mottagaren av penning prestationen hade tillfälligt möjlighet att kostnadsfritt nyttja en annan persons pengar, vilket skulle vara omöjligt med tillämpning av marknadsvillkor.
5. Penningvärdet har minskat på grund av den tid som förflutit, vilket innebär en reell förlust för den som utför penning prestationen.
6. Ett tillfälligt tillhandahållande av penningmedel för nyttjande kan likställas med tillhandahållande av en tjänst för vilken den som utför penning prestationen inte har erhållit någon ersättning?”

Begäran om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet

- 30 Efter det att generaladvokaten föredragit sitt förslag till avgörande har Bank M., genom handlingar som inkom till domstolens kansli den 10 mars 2023 och den 26 april 2023, begärt att det muntliga förfarandet ska återupptas med tillämpning av artikel 83 i domstolens rättegångsregler.
- 31 Till stöd för sin begäran har Bank M. för det första gjort gällande att generaladvokatens förslag till avgörande, och särskilt hans synpunkter i punkterna 17, 28, 19, 29, 61, 62 och 66, inte gör det möjligt att förstå omfattningen av näringsidkarens och konsumentens krav, vilket hindrar en korrekt tillämpning av proportionalitets- och effektivitetsprinciperna.
- 32 För det andra vill Bank M. få klarhet i huruvida det är möjligt att konsumenter som har ingått ett hypotekslån i Polen försätts i en fördelaktigare situation än dem som har tagit ett sådant lån i en annan medlemsstat, för det fall de skulle få rätt att, utöver återbetalning av månatliga betalningar och avgifter, även göra gällande andra anspråk mot banken.

- 33 För det tredje har Bank M. kritiserat vissa påpekanden i generaladvokatens förslag till avgörande.
- 34 För det fjärde har Bank M. slutligen gjort gällande att det muntliga förfarandet måste återupptas för att domstolen ska kunna klargöra vilken inverkan domen av den 21 mars 2023, Mercedes-Benz Group (Tillverkarnas ansvar för fordon som är utrustade med manipulationsanordningar) (C-100/21, EU:C:2023:229), har på det nationella målet.
- 35 EU-domstolen erinrar om att det i stadgan för Europeiska unionens domstol och i rättegångsreglerna inte föreskrivs någon möjlighet för de berörda parter som avses i artikel 23 i stadgan att inkomma med yttranden över generaladvokatens förslag till avgörande (dom av den 21 mars 2023, Mercedes-Benz Group (Tillverkarnas ansvar för fordon som är utrustade med manipulationsanordningar), C-100/21, EU:C:2023:229, punkt 43 och där angiven rättspraxis).
- 36 Enligt artikel 252 andra stycket FEUF ska generaladvokaterna vid offentliga domstolssessioner, fullständigt opartiskt och oavhängigt, lägga fram motiverade förslag till avgörande i mål som enligt stadgan för Europeiska unionens domstol kräver att ett sådant förslag läggs fram. EU-domstolen är inte bunden av vare sig förslaget till avgörande eller av den motivering som ligger till grund för generaladvokatens förslag. Att en av parterna inte delar generaladvokatens synsätt i förslaget till avgörande, oavsett vilka frågor som generaladvokaten väljer att pröva, kan därför inte i sig utgöra ett tillräckligt skäl för att återuppta den muntliga delen av förfarandet (dom av den 21 mars 2023, Mercedes-Benz Group (Tillverkarnas ansvar för fordon som är utrustade med manipulationsanordningar), C-100/21, EU:C:2023:229, punkt 44 och där angiven rättspraxis).
- 37 Enligt artikel 83 i domstolens rättegångsregler får domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, när som helst, besluta att den muntliga delen av förfarandet ska återupptas, bland annat om domstolen anser att den inte har tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet, eller om en part, efter det att den muntliga delen har förklarats avslutad, har lagt fram en ny omständighet som kan ha ett avgörande inflytande på målets utgång, eller om målet ska avgöras på grundval av ett argument som inte har avhandlats mellan parterna eller de berörda som avses i artikel 23 i stadgan för Europeiska unionens domstol.
- 38 Domstolen framhåller emellertid att den i förevarande fall har tillgång till alla uppgifter som den behöver för att kunna avgöra målet och att det aktuella målet inte ska avgöras på grundval av något argument som inte har avhandlats mellan de berörda parterna. Slutligen konstaterar domstolen att ansökan om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet som avses i punkt 30 ovan inte innehåller någon ny omständighet som kan ha ett avgörande inflytande på målets utgång.
- 39 Mot denna bakgrund finner domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, att det saknas skäl att besluta om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet.

Tolkningsfrågan

Huruvida tolkningsfrågan kan tas upp till sakprövning och huruvida domstolen är behörig att besvara den

- 40 Den hänskjutande domstolen har i sin begäran om förhandsavgörande tagit upp frågeställningen om huruvida den fråga som ställts till EU-domstolen kan tas upp till sakprövning, eftersom denna fråga avser såväl konsumentens som bankens krav, för det fall ett avtal om hypotekslån förklaras ogiltigt, trots att den hänskjutande domstolen endast har att pröva en talan som väckts av konsumenten.
- 41 EU-domstolen erinrar om att enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det uteslutande på den nationella domstolen, vid vilken målet anhängiggjorts och vilken har ansvaret för det rättsliga avgörandet, att mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till EU-domstolen. Följaktligen är EU-domstolen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts av den nationella domstolen avser tolkningen av unionsrätten (dom av den 13 oktober 2022, Baltijas Starptautiskā Akadēmija och Stockholm School of Economics in Riga, C-164/21 och C-318/21, EU:C:2022:785, punkt 32 och där angiven rättspraxis).
- 42 Frågor som rör unionsrätten presumeras således vara relevanta. En begäran från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 13 oktober 2022, Baltijas Starptautiskā Akadēmija och Stockholm School of Economics in Riga, C-164/21 och C-318/21, EU:C:2022:785, punkt 33 och där angiven rättspraxis).
- 43 Eftersom en del av tolkningsfrågan i förevarande fall avser näringsidkarens krav gentemot konsumenten, medan Bank M. i förevarande fall inte hade framställt något sådant vid den tidpunkt då begäran om förhandsavgörande framställdes, anser den hänskjutande domstolen att det är motiverat att ta upp denna del av tolkningsfrågan till sakprövning, för det första, av det skälet att en ogiltigförklaring av ett avtal med retroaktiv verkan (*ex tunc*) innebär återbetalning av felaktiga prestationer som tillhandahållits av var och en av de båda avtalsparterna, vilket innebär att ett svar på tolkningsfrågan i dess helhet är nödvändigt för att den hänskjutande domstolen ska kunna bedöma de eventuella undantag som näringsidkaren gör gällande för att bestrida konsumentens yrkande.
- 44 Den hänskjutande domstolen har vidare informerat EU-domstolen om att enligt den tolkning som görs i nationell rättspraxis kan endast den part som har erhållit den största förmånen anses ha gjort en obehörig vinst om de två avtalsparterna har utfört prestationer av samma slag och deras prestationer följer av samma rättsförhållande. I det nationella målet är nämnda domstol följaktligen under alla omständigheter skyldig att pröva huruvida de båda avtalsparternas påståenden är välgrundade.

- 45 Slutligen anser domstolen att ett uteblivet svar på den ställda frågan i sin helhet skulle undergräva den avskräckande verkan av direktiv 93/13, eftersom de banker som är verksamma i Polen offentligt hotar konsumenterna med allvarliga konsekvenser om de väljer att göra gällande att deras hypotekslåneavtal är ogiltiga. Dessa näringsidkare kommer nämligen att framställa anspråk mot konsumenterna på grund av konsumenternas utomobligatoriska användning av kapitalet.
- 46 Vid förhandlingen vid domstolen den 12 oktober 2022 informerade Bank M. dessutom domstolen om att banken hade inlett ett separat förfarande i syfte att kräva ersättning från A.S. för den utomobligatoriska användningen av det lånade kapitalet. Detta förfarande har emellertid vilandeförklarats till dess att förevarande förfarande vid domstolen har avgjorts.
- 47 Såsom generaladvokaten har påpekat, i punkterna 31–33 i sitt förslag till avgörande, omfattas förevarande mål inte av någon av de situationer som räknas upp i punkt 42 ovan, i vilka presumtionen att en tolkningsfråga är relevant kan brytas. Det framgår nämligen av de förklaringar som lämnats till domstolen, vilka sammanfattas i punkterna 43–46 ovan, att den begärda tolkningen av unionsrätten, eftersom den avser bankens krav på ersättning som går utöver återbetalningen av kapitalbeloppet för det fall ett avtal om hypotekslån förklaras ogiltigt, har ett samband med saken i det nationella målet med hänsyn till att den hänskjutande domstolen, i förekommande fall ex officio, kan behöva pröva sådana yrkanden. Domstolen har dessutom tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på den fråga som ställts. Följaktligen kan frågan prövas i sak.
- 48 Det ska dessutom erinras om att det ankommer på den nationella domstolen att, inom ramen för nationella processregler och med hänsyn till skälighetsprincipen i tvistemål, på ett objektivt och uttömmande sätt ange de rättsliga följder som en ogiltigförklaring av det oskäligen villkoret kan medföra, och detta oberoende av om de företräds av ett professionellt ombud eller inte (dom av den 29 april 2021, BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punkt 97).
- 49 En sådan upplysning är särskilt viktig när den omständigheten att det oskäligen villkoret inte tillämpas kan leda till att hela avtalet blir ogiltigt och konsumenten eventuellt kan bli föremål för krav på återbetalning (se, för ett liknande resonemang, dom av den 29 april 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, punkt 98).
- 50 I förevarande fall framgår det av handlingarna i målet att tvisten vid den hänskjutande domstolen just avser de rättsliga följder som en ogiltigförklaring av avtalet om hypotekslån i dess helhet kan medföra på grund av att avtalet inte kan bestå efter det att de oskäligen villkoren har upphävts. Svaret på den del av tolkningsfrågan som avser näringsidkarens krav gentemot konsumenten är således nödvändigt för att den hänskjutande domstolen ska kunna uppfylla sin skyldighet att informera A.S. om konsekvenserna av detta.
- 51 Dessutom har Bank M. hävdats att EU-domstolen inte är behörig att besvara denna fråga, eftersom den avser verkningarna av en ogiltigförklaring av ett avtal, vilka inte regleras av direktiv 93/13, utan av olika bestämmelser i nationell rätt, vars tolkning omfattas av de nationella domstolarnas exklusiva behörighet.
- 52 Enligt fast rättspraxis ankommer det inte på EU-domstolen att, inom ramen för begäran om förhandsavgörande, uttala sig om tolkningen av nationella bestämmelser och att fastställa huruvida den hänskjutande domstolens tolkning av desamma är korrekt. En sådan tolkning omfattas nämligen av de nationella domstolarnas exklusiva behörighet (se, för ett liknande

resonemang, dom av den 3 juli 2019, UniCredit Leasing, C-242/18, EU:C:2019:558, punkt 47 och där angiven rättspraxis). Såsom generaladvokaten konstaterade i punkt 35 i sitt förslag till avgörande avser tolkningsfrågan emellertid inte tolkningen av polsk rätt, utan tolkningen av artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 samt av effektivitetsprincipen, rättssäkerhetsprincipen och proportionalitetsprincipen.

- 53 EU-domstolen är följaktligen behörig att besvara den ställda frågan, varvid denna kan tas upp till sakprövning.

Prövning i sak

– Inledande synpunkter

- 54 Det framgår av fast rättspraxis att det skyddssystem som införts genom direktiv 93/13 grundar sig på tanken att konsumenten intar en underlägsen ställning i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå, vilket får till följd att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll (dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 49 och där angiven rättspraxis).
- 55 Mot bakgrund av det underläge som konsumenten befinner sig i kräver direktiv 93/13 att medlemsstaterna ska se till att det finns en mekanism som säkerställer att alla avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling kan prövas, så att det kan avgöras om de är oskäligen. Det ankommer i det sammanhanget på den nationella domstolen att, med beaktande av de kriterier som anges i artiklarna 3.1 och 5 i direktiv 93/13 avgöra om avtalsvillkoret i fråga, sett till omständigheterna i det enskilda fallet, uppfyller direktivets krav på god sed, balans i avtalsförhållandet och transparens (dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 50 och där angiven rättspraxis).
- 56 Med hänsyn till arten och betydelsen av det allmänintresse som konsumentskyddet utgör, innebär direktiv 93/13 att medlemsstaterna, såsom framgår av artikel 7.1 jämförd med tjugofjärde skälet i direktivet, är skyldiga att se till att det finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter. När ett avtalsvillkor förklaras oskäligen och följaktligen ogiltigen, ankommer det på den nationella domstolen att helt enkelt underlåta att tillämpa detta villkor så att det inte får några bindande verkningar för konsumenten, såvida inte konsumenten motsätter sig detta (dom den 10 juni 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19–C-782/19, EU:C:2021:470, punkt 36 och där angiven rättspraxis, samt, för ett liknande resonemang, dom av den 8 september 2022, D.B.P m.fl. (Hypotekslån i utländsk valuta), C-80/21–C-82/21, EU:C:2022:646, punkt 58 och där angiven rättspraxis).
- 57 Ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligen ska således i princip inte anses ha existerat, vilket innebär att det inte kan ha någon verkan gentemot konsumenten. En domstols fastställelse av att ett sådant avtalsvillkor är oskäligen ska följaktligen i princip innebära att konsumentens rättsliga och faktiska situation ska återställas till den situation som konsumenten hade befunnit sig i om avtalsvillkoret inte hade förelegat (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 61).

- 58 Domstolen har i detta avseende närmare preciserat att den nationella domstolens skyldighet att underlåta att tillämpa ett oskäligt avtalsvillkor enligt vilket belopp ska erläggas som visat sig vara felaktiga, i princip medför avtalets återgång såvitt avser dessa belopp. Om detta inte var fallet, skulle det nämligen ha kunnat undanröja den avskräckande verkan som enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 i förening med artikel 7.1 i detta direktiv åsyftas genom fastställandet av att villkor i ett avtal mellan konsumenter och en näringsidkare är oskäliga (se, för ett liknande resonemang, dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkterna 62 och 63).
- 59 Det ska även erinras om att det enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 krävs att medlemsstaterna ska föreskriva att oskäliga villkor ”på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt” inte är bindande för konsumenten (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 64 och där angiven rättspraxis).
- 60 Regleringen i nationell rätt av det konsumentskydd som följer av direktiv 93/13 kan emellertid inte påverka omfattningen och således innehållet i detta skydd och inte heller äventyra det förbättrade skydd som uppnås genom att anta enhetliga regler om oskäliga avtalsvillkor, såsom eftersträvades av unionens lagstiftare och såsom framgår av tionde skälet i direktiv 93/13 (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 65).
- 61 Även om det följaktligen åligger medlemsstaterna att genom sin nationella rätt definiera kriterierna för när det kan anses fastställt att det föreligger ett oskäligt villkor i ett avtal och när de konkreta rättsverkningarna av en sådan fastställelse uppkommer, måste emellertid en sådan fastställelse göra det möjligt att återställa den rättsliga och faktiska situation som konsumenten hade befunnit sig i om detta oskäliga avtalsvillkor inte hade förelegat, i synnerhet genom att det finns en rätt till återbäring av de prestationer som näringsidkaren felaktigt erhållit, till konsumentens nackdel, på grundval av det oskäliga villkoret (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 66).
- 62 Det är mot bakgrund av dessa överväganden som tolkningsfrågorna ska prövas.

– *Tolkningsfrågan*

- 63 Den hänskjutande domstolen har ställt sin fråga för att få klarhet i huruvida artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 – i samband med en ogiltigförklaring av ett avtal om hypotekslån i dess helhet på grund av att avtalet inte kan bestå efter det att oskäliga villkor upphävts – ska tolkas så,
- att de utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken konsumenten har rätt till ersättning från kreditinstitutet som går utöver återbetalning av de månatliga betalningar som gjorts och de kostnader som betalats för att fullgöra avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan, och
 - att de utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken kreditinstitutet har rätt att av konsumenten begära ersättning som går utöver återbetalning av det kapitalbelopp som utbetalts i samband med fullgörandet av avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan.

- 64 Domstolen konstaterar, i likhet med vad generaladvokaten påpekade i punkt 44 i sitt förslag till avgörande, att direktiv 93/13 inte uttryckligen reglerar följderna av att ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument blir ogiltigt efter det att oskäligen villkor i avtalet har upphävts. Det ankommer således på medlemsstaterna att fastställa konsekvenserna av en sådan slutsats, med beaktande av att de regler som de fastställer i detta avseende måste vara förenliga med unionsrätten och i synnerhet med de mål som eftersträvas i detta direktiv.
- 65 Såsom angetts i punkt 57 ovan ska ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt i princip anses aldrig ha existerat, vilket innebär att det inte kan ha någon verkan gentemot konsumenten. En domstols fastställelse av att ett sådant villkor är oskäligt måste således i princip alltid göra det möjligt att återställa den rättsliga och faktiska situation som konsumenten hade befunnit sig i om det oskäligen avtalsvillkoret inte hade förelegat, i synnerhet genom att det finns en rätt till återbäring av de prestationer som näringsidkaren felaktigt erhållit till konsumentens nackdel på grundval av det oskäligen villkoret (se, för ett liknande resonemang, dom av den 31 mars 2022, Lombard Lizing, C-472/20, EU:C:2022:242, punkterna 50 och 55 och där angiven rättspraxis).
- 66 Eftersom avsaknaden av en sådan verkan, såsom framgår av den rättspraxis som det hänvisas till ovan i punkt 58, skulle kunna leda till ett undanröjande av den avskräckande verkan som artikel 6.1 i direktiv 93/13, jämförd med artikel 7.1 i samma direktiv, är avsedd att ha när det konstateras att villkor i avtal som näringsidkare ingått med konsument är oskäligen, ska en liknande återställande effekt tillerkännas i de fall då konstaterandet att villkor i ett avtal som ingåtts mellan en konsument och en näringsidkare är oskäligen inte bara leder till att dessa villkor blir ogiltiga utan även till att avtalet i dess helhet blir ogiltigt.
- 67 Det framgår dessutom av artikel 7.1 i direktiv 93/13, jämförd med tjugofjärde skälet i samma direktiv, att direktivet även syftar till att avskräcka näringsidkare från att använda oskäligen villkor i konsumentavtal.
- 68 Av detta följer att frågan huruvida nationella bestämmelser som reglerar de praktiska följderna av att ett avtal om hypotekslån förklaras ogiltigt på grund av att det innehåller oskäligen villkor, är förenliga med unionsrätten beror på huruvida dessa bestämmelser dels gör det möjligt att rättsligt och faktiskt återställa den situation som konsumenten skulle ha befunnit sig i om avtalet inte hade förelegat, dels inte äventyrar den avskräckande verkan som eftersträvas med direktiv 93/13.
- 69 Vad för det första gäller möjligheten för en konsument, för det fall ett avtal om hypotekslån ogiltigförklaras, att göra gällande betalningskrav som går utöver återbetalning av de månatliga betalningar som gjorts och de avgifter som betalats i samband med genomförandet av avtalet och, i förekommande fall, betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan, framgår det inte, med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning, att en sådan möjlighet äventyrar de mål som anges i punkt 68 ovan.
- 70 I detta avseende ankommer det på den hänskjutande domstolen att, mot bakgrund av samtliga omständigheter i det aktuella målet, pröva huruvida de relevanta nationella bestämmelserna gör det möjligt att återställa den rättsliga och faktiska situation som konsumenten skulle ha befunnit sig i om avtalet inte hade förelegat.
- 71 Vad gäller den avskräckande verkan som eftersträvas med artikel 7.1 i direktiv 93/13, påpekar domstolen att den ovan i punkt 69 nämnda möjligheten kan bidra till att avskräcka näringsidkare från att införa oskäligen villkor i konsumentavtal, eftersom införandet av sådana villkor som leder

till att avtalet blir ogiltigt i sin helhet skulle kunna medföra ekonomiska konsekvenser som går utöver återbetalningen av de belopp som konsumenten har betalat och, i förekommande fall, betalning av dröjsmålsränta.

- 72 Det ska tilläggas att den behöriga domstolens antagande av sådana åtgärder som avses i punkt 69 i förevarande dom inte kan anses strida mot rättssäkerhetsprincipen, eftersom det utgör ett konkret genomförande av det förbud mot oskäligen villkor som föreskrivs i direktiv 93/13.
- 73 Proportionalitetsprincipen, som utgör en allmän princip i unionsrätten, kräver dessutom att den nationella lagstiftning som genomför unionsrätten inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de eftersträlvade målen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 mars 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 74, och dom av den 8 december 2022, BTA Baltic Insurance Company, C-769/21, EU:C:2022:973, punkt 34). Det ankommer följaktligen på den hänskjutande domstolen att, mot bakgrund av samtliga omständigheter i det nationella målet, bedöma huruvida, och i vilken utsträckning, det går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de mål som anges i punkt 68 ovan att bifalla konsumentens yrkanden, såsom de yrkanden som avses i punkt 69 ovan.
- 74 Härav följer att när det gäller ogiltigförklaring av ett avtal om hypotekslån i sin helhet på grund av att det inte kan bestå efter upphävande av oskäligen avtalsvillkor i detta, utgör direktiv 93/13 inte hinder för en tolkning av nationell rätt enligt vilken konsumenten har rätt att kräva ersättning av kreditinstitutet som går utöver återbetalning av de månatliga betalningar som gjorts och de kostnader som betalats för att fullgöra avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgade räntesats från och med dagen för betalningsanmodan, under förutsättning att målen i direktiv 93/13 och proportionalitetsprincipen iakttas.
- 75 Vad för det andra gäller näringsidkarens krav gentemot konsumenten, påpekar domstolen att i likhet med en konsumentens möjlighet att göra gällande anspråk som följer av att avtalet om hypotekslån är ogiltigt, kan sådana anspråk endast godtas om de inte äventyrar de mål som anges i punkt 68 ovan.
- 76 Att ge ett kreditinstitut rätt att begära ersättning av konsumenten utöver återbetalning av det kapitalbelopp som utbetalats för fullgörandet av avtalet och, i förekommande fall, betalning av dröjsmålsränta, skulle kunna äventyra den avskräckande verkan som eftersträvas med direktiv 93/13, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 60 i sitt förslag till avgörande.
- 77 EU-domstolen har redan haft tillfälle att i ett annat sammanhang precisera att för det fall en nationell domstol skulle ha möjlighet att ändra innehållet i oskäligen villkor i ett sådant avtal kunde detta äventyra förverkligandet av det långsiktiga syftet med artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan möjlighet skulle nämligen motverka den avskräckande verkan det har på näringsidkarna att sådana oskäligen villkor helt enkelt inte kan tillämpas gentemot konsumenterna, eftersom näringsidkarna skulle vara benägna att använda villkoren med vetskap om att även om de skulle ogiltigförklaras, så skulle den nationella domstolen kunna utfylla avtalet i nödvändig utsträckning på ett sådant sätt att näringsidkarnas intressen tillvaratogs (dom av den 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 69).
- 78 På samma sätt skulle en tolkning av nationell rätt som innebär att kreditinstitutet har rätt att av konsumenten begära ersättning som går utöver återbetalningen av det kapitalbelopp som utbetalats i samband med fullgörandet av avtalet och följaktligen erhålla en ersättning för konsumentens användning av detta kapital, bidra till att undanröja den avskräckande verkan som en ogiltigförklaring av avtalet har på näringsidkarna.

- 79 Effektiviteten av det skydd som konsumenterna ges genom direktiv 93/13 skulle dessutom äventyras om de riskerade att behöva betala en sådan ersättning när de gör gällande sina rättigheter enligt direktivet. Såsom generaladvokaten har påpekat, i punkt 61 i sitt förslag till avgörande, skulle en sådan tolkning riskera att skapa situationer där det är fördelaktigare för konsumenten att fortsätta att fullgöra ett avtal som innehåller ett oskäligt villkor än att utöva sina rättigheter enligt direktivet.
- 80 Detta resonemang påverkas inte av det argument som anförts av Bank M., nämligen att konsumenterna, i avsaknad av en möjlighet för näringsidkarna att begära ersättning som går utöver återbetalning av det kapital som utbetalats för fullgörandet av avtalet och, i förekommande fall, betalning av dröjsmålsränta, erhåller ett "kostnadsfritt" lån. Detta påverkas inte heller av de argument som anförts av Bank M. och Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego (ordförande för finansinspektionen, Polen), enligt vilka stabiliteten på finansmarknaderna skulle hotas om bankerna inte fick begära sådan ersättning från konsumenterna.
- 81 I enlighet med principen *nemo auditur propriam turpitudinem allegans* (ingen kan åberopa sin egen överträdelse), kan det i detta hänseende inte godtas att en part får ekonomiska fördelar av sitt rättsstridiga beteende eller att detta beteende kompenseras på grund av de nackdelar som uppkommit till följd av ett sådant beteende.
- 82 Såsom generaladvokaten har påpekat, i punkt 58 i sitt förslag till avgörande, utgör en eventuell ogiltigförklaring av avtalet om hypotekslån i förevarande fall en följd av att Bank M. har använt oskäliga villkor, varför den inte kan ersättas för förlusten av en vinst motsvarande den som banken hoppades göra enligt nämnda avtal.
- 83 Dessutom är – såsom generaladvokaten har påpekat, i punkt 63 i sitt förslag till avgörande –, argumentet avseende stabiliteten på finansmarknaderna inte relevant vid tolkningen av direktiv 93/13, eftersom det syftar till att skydda konsumenterna. Det kan inte heller godtas att näringsidkare kan kringgå de mål som eftersträvas med direktiv 93/13 med hänvisning till att upprätthålla stabiliteten på finansmarknaderna. Det ankommer nämligen på bankerna att organisera sin verksamhet på ett sätt som är förenligt med detta direktiv.
- 84 När det gäller en ogiltigförklaring av ett avtal om hypotekslån i dess helhet på grund av att avtalet inte kan bestå efter det att oskäliga villkor i avtalet har upphävts, utgör direktiv 93/13 följaktligen hinder för en tolkning av nationell rätt enligt vilken kreditinstitutet har rätt att av konsumenten begära en ersättning som går utöver återbetalning av det kapitalbelopp som utbetalts vid fullgörandet av avtalet och betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan.
- 85 Mot bakgrund av det ovanstående ska den ställda frågan besvaras enligt följande. När ett avtal om hypotekslån ogiltigförklaras i sin helhet på den grunden att avtalet inte kan bestå efter det att oskäliga villkor har upphävts, ska artiklarna 6.1 och 7.1 i direktiv 93/13 tolkas så,
- att de inte utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken konsumenten har rätt att begära ersättning från kreditinstitutet som går utöver återbetalning av de månatliga betalningar som gjorts och de kostnader som betalats för att fullgöra avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan, under förutsättning att målen i direktiv 93/13 och proportionalitetsprincipen iakttas, och

- att de utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken kreditinstitutet har rätt att av konsumenten begära ersättning som går utöver återbetalning av det kapitalbelopp som utbetalts i samband med fullgörandet av avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan.

Rättegångskostnader

- 86 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

När ett avtal om hypotekslån ogiltigförklaras i sin helhet på den grunden att avtalet inte kan bestå efter det att oskäliga villkor har upphävts,

ska artiklarna 6.1 och 7.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal

tolkas så,

- **att de inte utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken konsumenten har rätt att begära ersättning från kreditinstitutet som går utöver återbetalning av de månatliga betalningar som gjorts och de kostnader som betalats för att fullgöra avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan, under förutsättning att målen i direktiv 93/13 och proportionalitetsprincipen iakttas, och**
- **att de utgör hinder för en domstolstolkning av nationell rätt enligt vilken kreditinstitutet har rätt att av konsumenten begära ersättning som går utöver återbetalning av det kapitalbelopp som utbetalts i samband med fullgörandet av avtalet jämte betalning av dröjsmålsränta enligt lagstadgad räntesats från och med dagen för betalningsanmodan.**

Underskrifter